

Reg.nr 12-5202-10

# Nationell referensram för examina

Reviderad oktober 2010

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm  
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post [hsv@hsv.se](mailto:hsv@hsv.se) • [www.hsv.se](http://www.hsv.se)

**Nationell referensram för examina**

Utgiven av Högskoleverket 2010

Reg.nr 12-5202-10

Innehåll: Högskoleverket, utvärderingsavdelningen, **Jean-Pierre Zune**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

# Innehåll

<b>Ett europeiskt sammanhang</b>	<b>5</b>
Bolognaprocessen	5
Europeisk referensram för examina	5
<b>Högre utbildning i Sverige</b>	<b>7</b>
Övergripande ansvar	7
Universitet och högskolor	7
Universitetens och högskolornas uppgifter	7
Resurstilldelning till universitet och högskolor	8
Regler som styr universitet och högskolor	8
Examenstillstånd	9
<b>Utbildnings- och examensstruktur</b>	<b>10</b>
Nivåer	10
Högskolepoäng	10
Examens kategorier	11
Examensbeskrivningar	12
Översättningar av examina	13
Kursplan	13
Utbildningsplan	13
Övergångsbestämmelser	13
<b>Tillträde till högre utbildning</b>	<b>14</b>
Tillträde till utbildning på grundnivå	14
Tillträde till utbildning på avancerad nivå	16
Tillträde till utbildning på forskarnivå	16
<b>Kvalitetssäkring och tillsyn</b>	<b>18</b>
Olika aktörer inom kvalitetssäkring	18
Högskoleverkets kvalitetssäkringssystem	18
<b>Internationellt erkännande av högre utbildning</b>	<b>20</b>
Erkännande av utländsk utbildning i Sverige	20
Yrkesmässigt erkännande	20
Akademiskt erkännande	20
Internationellt samarbete	21
<b>Bilaga 1: Diagram över examensstrukturen</b>	<b>23</b>
<b>Bilaga 2: Examensbeskrivningar: kandidat-, magister- och masterexamen</b>	<b>24</b>



# Ett europeiskt sammanhang

## **Bolognaprocessen**

Bolognaprocessen har sedan slutet på 1990-talet utgjort en drivkraft för många europeiska länder att reformera sina utbildningssystem så att de blir mer jämförbara och tydliga. I dag deltar 46 europeiska stater i processen, däribland Sverige. Målsättningen är att till 2010 ha skapat ett europeiskt område för högre utbildning, the European Higher Education Area (EHEA). Syftet är framför allt att stärka Europas konkurrenskraft som utbildningskontinent genom att främja rörligheten mellan de europeiska utbildningssystemen och på arbetsmarknaden.

Bolognaprocessens övergripande mål är nedbrutna i ett antal konkreta mål. De viktigaste av dessa är följande:

- Tydliga och jämförbara examina. För att öka jämförbarheten mellan de olika ländernas examina har en gemensam referensram skapats. Sedan 2005 ska alla undertecknande länder av Bolognadeklarationen också utfärda Diploma Supplement, en bilaga till examensbeviset som beskriver utbildningen och dess plats i utbildningssystemet. Diploma Supplement utfärdas utan kostnad för studenten, automatiskt och på ett stort europeiskt språk.
- Tre utbildningsnivåer som bygger på och förutsätter varandra.
- Ett jämförbart poängsystem för att underlätta studenternas mobilitet.
- Större rörlighet för studenter och personal bl.a. genom ett ömsesidigt erkännande av studier och yrkesverksamhet. Ett viktigt instrument inom detta område är Konventionen om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen, kallad **Lissabonkonventionen**.
- Europeiskt samarbete inom kvalitetssäkring bl.a. genom gemensamma standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring.
- Bolognaprocessen har hittills följts upp med regelbundna möten på ministernivå. Det senaste mötet ägde rum i Wien och Budapest i mars 2010. Nästa möte äger rum i Bukarest i april 2012. Läs mer på **Bolognaprocessens webbplats**.

## **Europeisk referensram för examina**

Inom ramen för Bolognaprocessen har de europeiska utbildningsministrarna enats om att varje land bör utarbeta en referensram för examina och kvalifikationer (qualification framework).

En europeisk övergripande referensram för examina inom högskoleområdet (European Qualifications Framework – European Higher Education Area) har också utarbetats inom ramen för Bolognaprocessen. Den består av beskrivningar av utbildning på tre nivåer, av hur nationella examensordningar ska

relatera till referensramen samt förslag till hur nationella examensordningar bör utformas och vilka egenskaper dessa bör ha för att vara jämförbara med andra europeiska länders examensordningar.

De svenska examensordningarna med examensbeskrivningar för alla examina kan sägas utgöra stommen till en nationell referensram för examina i Sverige. Flera andra länder har arbetat fram nationella referensramar. Dessa referensramar är tillgängliga på [ENIC/NARIC](#)-nätverkets webbplats.

# Högre utbildning i Sverige

## Övergripande ansvar

I Sverige har riksdag och regering det övergripande ansvaret för högre utbildning och forskning. Riksdagen och regeringen bestämmer vilka regler som ska gälla inom högskoleområdet. De bestämmer också mål, riktlinjer och resursfördelning för området.

Utbildningsdepartementet ansvarar för skolfrågor, universitet och högskolor, forskning, vuxenutbildning, folkbildning och studiestöd. De statliga universiteten och högskolorna är myndigheter under Utbildningsdepartementet. Undantaget är Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) som lyder under Jordbruksdepartementet. Under Utbildningsdepartementet lyder även andra myndigheter, såsom Skolverket (som har ansvar för skolan), Högskoleverket (högre utbildning) och Vetenskapsrådet (forskning).

## Universitet och högskolor

All högre utbildning i Sverige bedrivs av statliga universitet och högskolor eller av enskilda utbildningsanordnare som beviljats examenstillstånd. Utbildning på forskarnivå bedrivs vid universiteten och vid de högskolor som har tilldelats rätten att utfärda examina för utbildning på forskarnivå.

Det finns 14 statliga universitet och 21 statliga högskolor i Sverige. Dessutom finns det tre lärosäten med enskild huvudman som har examenstillstånd på forskarnivå, nämligen Chalmers tekniska högskola AB, Handelshögskolan i Stockholm och Stiftelsen Högskolan i Jönköping. Det finns också nio enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd på grundnivå och i vissa fall på avancerad nivå samt fem utbildningsanordnare med rätt att utfärda psykoterapeutexamen.

Det är riksdagen som beslutar vilka statliga högskolor som ska finnas. Regeringen kan besluta att en högskola får rätt att benämnas sig universitet. En lista på universitet och högskolor, med adresser, finns på [Högskoleverkets webbplats](#).

## Universitetens och högskolornas uppgifter

Lärosätenas uppgift är att bedriva utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund och på beprövad erfarenhet. De ska också bedriva forskning och konstnärligt utvecklingsarbete samt annat utvecklingsarbete. Dessutom ska universiteten och högskolorna samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet.

Den grundläggande centrala regleringen av verksamheten vid universitet och högskolor finns i högskolelagen som beslutas av riksdagen. Den närmare regleringen finns i högskoleförordningen, som beslutas av regeringen.

Inom ramen för de regler och ramar som riksdag och regering sätter upp har universiteten och högskolorna frihet att själva bestämma hur de organiserar sin verksamhet, använder sina resurser och organiserar sina utbildningar.

## **Resurstilldelning till universitet och högskolor**

Riksdagen beslutar om anslagen till universitet och högskolor. För utbildning på grundnivå och avancerad nivå tilldelas lärosätena resurser utifrån hur många studenter som har registrerats på grundnivå och avancerad nivå omräknat i helårsstudenter och avklarade högskolepoäng (helårsprestationer). Regeringen beslutar årligen för varje lärosäte om ett så kallat takbelopp som anger hur mycket som maximalt kan betalas ut till varje universitet eller högskola.

För forskning och utbildning på forskarnivå baseras de direkta statsanslagen i huvudsak på tidigare tilldelning, men fr.o.m. år 2009 fördelas 10 procent av anslagen och nya resurser på grundval av två kvalitetsindikatorer nämligen antalet citeringar och intäkter av externa medel.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) har ett särskilt budget- och återrapporteringsystem, vilket bl.a. innebär samlade forsknings- och utbildningsanslag och utbildningsuppdrag för en treårsperiod.

## **Regler som styr universitet och högskolor**

De statliga universiteten och högskolorna i Sverige är egna myndigheter som lyder under regeringen. Universitetens och högskolornas verksamhet regleras av de lagar och förordningar som finns på högskoleområdet. Som statliga myndigheter omfattas universiteten och högskolorna dessutom av t.ex. förvaltningsrättslig och arbetsrättslig lagstiftning och av regeringsformens bestämmelser. Verksamheten styrs också av de ramar och resurser som riksdag och regering beslutar om.

Högskolelagen beslutas av riksdagen och innehåller bestämmelser om verksamheten vid universitet och högskolor. Dessa bestämmelser kompletteras ofta av de bestämmelser som finns i högskoleförordningen. Högskolelagen innehåller grundläggande bestämmelser om utbildningen vid universiteten och högskolorna. Den anger bl.a. vad som ska karaktärisera utbildningen på respektive nivå och lägger fast forskningens frihet. Den ger också en ram för universitetens och högskolornas organisation och styrning. Exempelvis anges att varje universitet och högskola ska ha en styrelse och en rektor. Vidare regleras professorers, lektorers och andra lärares uppgifter. I högskolelagen finns även bestämmelser kring studentinflytande.

Högskoleförordningen beslutas av regeringen och knyter an till bestämmelserna i högskolelagen. I förordningen fastställs bl.a. på vilket sätt studenterna

ska ha inflytande över utbildningen och att universiteten och högskolorna ska arbeta med jämställdhet och breddad rekrytering. Där slås också fast att utbildningen vid universitetet eller högskolan ska vara avgiftsfri för studenter från länder inom EES-området. Regler för behörighet och urval till utbildningar finns, liksom regler om anställning av lärare och doktorander. Förordningen innehåller dessutom bestämmelser kring kursplaner, utbildningsplaner, betyg och examina.

I bilaga 2 till högskoleförordningen samt i bilagorna till förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet och förordningen för Försvarshögskolan finns examensordningar som innehåller examensbeskrivningar för samtliga examina.

Inom ramarna har universiteten och högskolorna relativt stor frihet att själva bestämma om sin organisation, resursfördelning och sitt utbildningsutbud. Systemet bygger i princip på mål- och resultatstyrning.

Regeringens styrning av verksamheten vid universitet och högskolor under ett budgetår anges i regleringsbrev.

Högskoleverket utövar tillsyn över universitet och högskolor, det vill säga ser till att de följer de lagar och regler som finns på högskoleområdet.

## **Examenstillstånd**

För att få utfärda en viss examen krävs att den som ordnar utbildningen, en statlig högskola eller en enskild utbildningsanordnare, har särskilt tillstånd att ge just denna examen.

Universitet har rätt att utfärda generella examina på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå.

Högskolor med statlig huvudman har generell rätt att utfärda högskoleexamen, kandidatexamen och magisterexamen. De som ges tillstånd att utfärda examen på forskarnivå inom ett visst område enligt de nya regler som gäller fr.o.m. år 2010 får även rätt att utfärda generella examina på avancerad nivå inom just detta område.

I övriga fall beslutar regeringen eller Högskoleverket om rätt att ge generella examina. När det gäller yrkesexamina på grundnivå och avancerad nivå och konstnärliga examina på samtliga nivåer måste både universitet och högskolor ansöka hos Högskoleverket om examenstillstånd.

Enskilda utbildningsanordnare måste ansöka om examenstillstånd hos regeringen. Detsamma gäller Sveriges lantbruksuniversitet och Försvarshögskolan.

Vilka examina som finns framgår av de nationella examensordningarna. Vilka lärosäten som har vilken examenstillstånd går att söka sig fram till i examenstillståndsdatan på **Högskoleverkets webbplats**.

# Utbildnings- och examensstruktur

Den svenska högskolelagen och högskoleförordningen har ändrats i enlighet med de överenskommelser som träffats inom ramen för Bologna-processen, inklusive the European Qualifications Framework (QF-EHEA). Förändringarna tillämpas på utbildningar och examina som ges från och med den 1 juli 2007. För utbildningar som påbörjats tidigare gäller övergångsbestämmelser.

## Nivåer

All högskoleutbildning och alla examina är indelade i tre nivåer: grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Mellan de olika nivåerna finns en progression, dvs. att de bygger på varandra. Vad som ska karaktärisera utbildningen på respektive nivå är formellt styrande och framgår av högskolelagen.

All utbildning på grundnivå och avancerad nivå ska organiseras i kurser. Kurserna kan sammanföras till program.

Nivå	Förkunskapskrav	Nivåbeskrivning
<b>Grundnivå</b>	Gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper.	Utveckla studenternas - förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar - förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem samt beredskap att möta förändringar i arbetslivet.  Inom det område som utbildningen avser ska studenterna, utöver kunskaper och färdigheter, utveckla förmåga att - söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå - följa kunskapsutvecklingen - utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.
<b>Avancerad nivå</b>	Utbildning på grundnivå eller motsvarande kunskaper.	Fördjupa kunskaper, färdigheter och förmågor i förhållande till utbildning på grundnivå genom att - ytterligare utveckla studenternas förmåga att självständigt integrera och använda kunskaper - utveckla studenternas förmåga att hantera komplexa företeelser, frågeställningar och situationer - utveckla studenternas förutsättningar för yrkesverksamhet som ställer stora krav på självständighet eller för forsknings- och utvecklingsarbete.
<b>Forskarnivå</b>	Utbildning på grundnivå och avancerad nivå eller motsvarande kunskaper.	Utveckla de kunskaper och färdigheter som behövs för att självständigt kunna bedriva forskning.

## Högskolepoäng

Ett studieår som omfattar heltidsstudier i 40 veckor motsvarar 60 högskolepoäng. Hur många högskolepoäng varje kurs motsvarar bestäms utifrån den arbetsinsats som normalt krävs för att uppnå kursens mål.

Systemet med högskolepoäng gäller från 1 juli 2007. Vid omräkning av gamla poäng till högskolepoäng översätts 1 poäng till 1,5 högskolepoäng.

Svenska högskolepoäng kan jämföras med europeiska ECTS-poäng, där 60 ECTS-poäng uppnås efter ett läsårs heltidsstudier.

## Examens kategorier

Det finns tre kategorier av examina:

1. generella examina
2. konstnärliga examina
3. yrkesexamina.

Yrkesexamina riktar sig främst mot reglerade yrken och de krav som dessa ställer.

Alla examina, såväl generella examina som konstnärliga examina och yrkesexamina, är inplacerade på grundnivå, avancerad nivå respektive forskarnivå. Konstnärliga examina på forskarnivå infördes den 1 januari 2010.

Detta framgår av de nationella examensordningarna och kan illustreras i tabellform:

Nivå	Generella examina	Konstnärliga examina	Yrkesexamina
<b>Grundnivå</b>	Högskoleexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Kandidatexamen, 3 år, 180 högskolepoäng	Konstnärlig högskoleexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Konstnärlig kandidatexamen, 3 år, 180 högskolepoäng	Arbets terapeutexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Audionomexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Biomedicinsk analytikerexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Brandingenjörsexamen, 3,5 år, 210 högskolepoäng Dietistexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Djursjukvårdarexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Folkhögskollärarexamen, 1 år, 60 högskolepoäng Hippologexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Högskoleingenjörsexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Landskapsingenjörsexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Lantmästarexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Lärarexamen, 3 år, 180 högskolepoäng; 3,5 år, 210 högskolepoäng Officersexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Optikerexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Ortopedingenjörsexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Receptarieexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Röntgensjuksköterskeexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Sjuktymnastexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Sjuksköterskeexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Sjöingenjörsexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Sjökaptensexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Skogmästarexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Skogsteknikerexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Socionomexamen, 3,5 år, 210 högskolepoäng Studie- och yrkesvägledarexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Tandhygienistexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Tandteknikerexamen, 3 år, 180 högskolepoäng Trädgårdsingenjörsexamen, 2 år, 120 högskolepoäng

Nivå	Generella examina	Konstnärliga examina	Yrkesexamina
<b>Avancerad nivå</b>	Magisterexamen, 1 år, 60 högskolepoäng Masterexamen, 2 år, 120 högskolepoäng	Konstnärlig magisterexamen, 1 år, 60 högskolepoäng Konstnärlig masterexamen, 2 år, 120 högskolepoäng	Agronomexamen, 4,5 år, 270 högskolepoäng Apotekarexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Arkitektexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Barnmorskeexamen, 1,5 år, 90 högskolepoäng (kräver sjuksköterskeexamen och yrkeslegitimation) Civilekonomexamen, 4 år, 240 högskolepoäng Civilingenjörsexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Hortonomexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Juristexamen, 4,5 år, 270 högskolepoäng Jägmästarexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Landskapsarkitektexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Logopedexamen, 4 år, 240 högskolepoäng Läkarexamen, 5,5 år, 330 högskolepoäng Lärarexamen, 4 år, 240 högskolepoäng; 4,5 år, 270 högskolepoäng; 5 år, 300 högskolepoäng; 5,5 år, 330 högskolepoäng Psykologexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Psykiaterexamen, 1,5 år, 90 högskolepoäng (kräver psykologexamen, läkarexamen, socionomexamen eller motsvarande) Sjukhusfysikerexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Specialistsjuksköterskeexamen, 1 år, 60 högskolepoäng (kräver sjuksköterskeexamen och yrkeslegitimation) Speciallärarexamen, 1,5 år, 90 högskolepoäng (kräver lärarexamen) Specialpedagogexamen, 1,5 år, 90 högskolepoäng (kräver lärarexamen) Tandläkarexamen, 5 år, 300 högskolepoäng Veterinärexamen, 5,5 år, 330 högskolepoäng
<b>Forskarnivå</b>	Licentiatexamen, 2 år, 120 högskolepoäng Doktorsexamen, 4 år, 240 högskolepoäng	Konstnärlig licentiatexamen, 120 högskolepoäng Konstnärlig doktorsexamen, 240 högskolepoäng	

Lärarexamen kan utfärdas på både grundnivå och avancerad nivå, beroende på utbildningens längd. Från den 1 juli 2011 ersätts lärarexamen av fyra nya examina: förskollärarexamen 210 poäng, grundlärarexamen 180–240 poäng, ämneslärarexamen 270–330 poäng och yrkeslärarexamen 90 poäng.

När det gäller yrkesexamina på den avancerade nivån är barnmorskeexamen, psykoterapeutexamen, specialistsjuksköterskeexamen, speciallärarexamen och specialpedagogexamen examina som förutsätter en tidigare examen. Övriga utbildningar som leder till yrkesexamina på avancerad nivå är sammanhållna, dvs. inte nivåindelade, utbildningar. Det svenska systemet skiljer sig från många andra i det avseendet. Utöver utbildning som leder till en examen finns ett omfattande utbud av fristående kurser i den svenska högskolan.

## Examensbeskrivningar

I examensordningarna finns examensbeskrivningar för samtliga examina.

I examensbeskrivningarna anges detta:

- Omfattning: det exakta antalet högskolepoäng examen omfattar.
- Mål: den kunskap och förståelse, färdighet och förmåga, värderingsförmåga och förhållningssätt som studenten ska visa för att få en viss examen.

- Självständigt arbete: de krav som finns när det gäller självständigt arbete.<sup>1</sup>
- Övrigt: utöver vad som angivits i examensbeskrivningen gäller även de preciserade krav som varje högskola själv bestämmer för respektive examen inom ramen för examensbeskrivningen.

För examina på grundnivå och avancerad nivå finns krav på examensarbete. För licentiat- och doktorsexamen krävs vetenskaplig uppsats respektive avhandling. För konstnärliga examina gäller särskilda regler.

När det gäller de generella examina på grundnivå och avancerad nivå ska examensbenämningen bestå av examen enligt vad som anges i högskoleförordningen och förordningarna för Sveriges lantbruksuniversitet respektive Försvarshögskolan samt av ett för- och/eller efterled som lärosätet själv bestämmer och som ska ange examens inriktning.

Examensbeskrivningar för de examina som anges i examensordningarna är tillgängliga i [Lagrummet](#), webbplatsen för svensk rättsinformation.

## Översättningar av examina

Högskoleverket ger ut föreskrifter och allmänna råd om översättning till engelska av svenska examina.

## Kursplan

För varje kurs på grundnivå och avancerad nivå ska det finnas en kursplan. I denna ska bl.a. anges vilken nivå kursen är på. Planen ska också ange målen och vad som i övrigt gäller för kursen.

## Utbildningsplan

För varje utbildningsprogram ska det finnas en utbildningsplan. I denna ska bl.a. anges vilka kurser som programmet innehåller, hur programmet är uppbyggt och vilka förkunskaps- och behörighetskrav som gäller.

## Övergångsbestämmelser

Den som före den 1 juli 2007 har påbörjat en utbildning till en examen enligt de äldre bestämmelserna i bilaga 2 till högskoleförordningen, examensordningen, eller i bilagan till förordningen för Sveriges lantbruksuniversitet har rätt att slutföra sin utbildning för att få en examen enligt de äldre bestämmelserna. Detta gäller längst till och med utgången av juni 2015.

---

1. Examensarbete eller självständigt arbete på grund- och avancerad nivå, vetenskaplig uppsats på licentiatnivå respektive avhandling på doktorsnivå (dock ej för konstnärlig doktorsexamen).

# Tillträde till högre utbildning

Jämfört med många andra länder har Sverige ett mera enhetligt system för antagning till högre utbildning. Tillträdesbestämmelserna är nationella och finns i högskolelagen, högskoleförordningen samt i Högskoleverkets föreskrifter. Det är framför allt tillträde till utbildningar som vänder sig till nybörjare som är detaljreglerat på nationell nivå. Tillträde till utbildningar på avancerad nivå och tillträde till utbildningar på forskarnivå är också reglerat, men i mindre omfattning.

För att bli antagen till högre utbildning måste man ha vissa förkunskaper. Den som har de kunskaper som krävs är behörig. Behörighetskraven är indelade i grundläggande behörighet och särskild behörighet. Grundläggande behörighet krävs för all högskoleutbildning. Utöver denna krävs för många utbildningar ytterligare förkunskaper (särskild behörighet).

Till alla utbildningar på grundnivå, med undantag av utbildningar som leder till konstnärlig examen, är det i stort sett samma urvalsregler. Urvalet baseras huvudsakligen på betyg och högskoleprovsresultat. Mer information finns på Högskoleverkets webbplats.

I högskoleförordningen finns tillträdesbestämmelser, där det bl.a. fastställs att all högskoleutbildning kräver någon form av grundläggande behörighet. Där framgår också vilka urvalsgrunder som kan förekomma. I högskoleförordningen finns även regler för hur gymnasiebetyg ska värderas.

Regeringen har beslutat att Högskoleverket ska utfärda föreskrifter på en rad områden. Dessa föreskrifter kompletterar och förtydligar de bestämmelser som finns i högskolelagen och högskoleförordningen.

Frågor om antagning beslutas av lärosätena. De ska ha en antagningsordning för sina egna tillträdesregler. Högskolans beslut om behörighet kan överklagas till Överklagandenämnden för högskolan.

Större delen av antagningen genomförs samordnat. Verket för högskoleservice (VHS) svarar för den samordnade antagningen, på lärosätenas uppdrag.

## **Tillträde till utbildning på grundnivå**

### **Grundläggande behörighet**

Grundläggande behörighet för tillträde till utbildning på grundnivå har den som har fått slutbetyg från ett fullständigt program i gymnasieskolan eller gymnasievuxenutbildning, med lägst betyget Godkänt i minst 2 250 gymnasiepoäng samt lägst betyget Godkänd i kärnämnen svenska, engelska och matematik.

Sökande som före den 1 januari 2010 uppfyllde kraven för grundläggande behörighet kommer även i fortsättningen att vara behöriga. Även för den s.k. 25:4-regeln finns det övergångsbestämmelser. Den som är född senast år 1983

och som före den 1 juli 2008 uppfyllde kunskapskraven i kärnämnen svenska och engelska samt hade minst fyra års arbetslivserfarenhet har grundläggande behörighet t.o.m. den 31 december 2011.

Utländsk gymnasieutbildning som ger behörighet till högskolestudier i det land där den fullföljts kan också ge grundläggande behörighet. Den som har sådan utbildning behöver styrka kunskaper i svenska, engelska och matematik. Man kan också uppfylla kraven för grundläggande behörighet genom studier vid folkhögskola eller genom s.k. reell kompetens.

### **Särskild behörighet**

För tillträde till många utbildningar krävs ytterligare förkunskaper utöver grundläggande behörighet, s.k. särskild behörighet. Särskild behörighet avser i allmänhet kunskaper från en eller flera kurser i gymnasieskolan, eller motsvarande kunskaper. De krav på särskild behörighet som ställs ska vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig den sökta utbildningen.

De särskilda behörighetskraven för utbildningar som vänder sig till nybörjare är organiserade i ett system av s.k. områdesbehörigheter. Dessa finns i Högskoleverkets föreskrifter (HSVFS 2007:8).

### **Reell kompetens**

En sökande kan räknas som behörig trots att han eller hon inte uppfyller de formella behörighetskraven. Detta kan ske om den sökandes tidigare kunskaper och erfarenheter gör att universitetet eller högskolan anser att han eller hon har förutsättningar att klara av utbildningen. Högskolan prövar och beslutar då om den sökande uppfyller kraven för behörighet genom s.k. reell kompetens.

### **Urval**

När det finns fler behöriga sökande till en utbildning än det finns platser görs ett urval. Man rangordnar de sökande genom att räkna ut deras meritvärde. Meritvärdet grundar sig på gymnasiebetyg eller resultat på högskoleprovet. Minst en tredjedel av platserna på en utbildning ska fördelas på grundval av betyg och minst en tredjedel på grundval av resultat på högskoleprovet. I betygsurvalet finns fyra urvalsgrupper, varav en för sökande med utländska betyg.

Det finns även en möjlighet för lärosätena att själva bestämma urvalsgrunder för högst en tredjedel av platserna. Lärosätena kan, efter tillstånd från Högskoleverket, använda denna urvalsgrund för en större andel av platserna. De urvalsgrunder som får användas inom ramen för av högskolan bestämda urvalsgrunder är

1. andra särskilda prov än högskoleprovet
2. kunskaper, arbetslivserfarenhet eller annan erfarenhet som är särskilt värdefull för den sökta utbildningen
3. andra för utbildningen sakliga omständigheter.

För utbildningar som leder till konstnärliga examina får alternativt urval användas till samtliga platser.

## **Tillträde till utbildning på avancerad nivå**

### **Grundläggande behörighet**

För tillträde till program på avancerad nivå som leder till en generell eller konstnärlig examen krävs en examen på grundnivå som omfattar minst 180 högskolepoäng eller motsvarande utländsk examen.

För vissa program på avancerad nivå som leder till yrkesexamina krävs att man har en viss specifik examen eller en viss yrkeslegitimation.

För tillträde till kurser på avancerad nivå krävs att man har genomgått utbildning på grundnivå.

### **Särskild behörighet**

Lärosätena kan även ställa krav på särskild behörighet. Dessa krav ska avse sådant som är helt nödvändigt för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Kraven får avse

- kunskaper från en eller flera högskolekurser
- andra villkor som betingas av utbildningen eller är av betydelse för det yrkesområde som utbildningen förbereder för.

### **Reell kompetens**

En sökande kan även vara behörig genom annan svensk eller utländsk utbildning, praktisk erfarenhet eller på grund av någon annan omständighet. Förutsättningen för detta är att hon eller han därigenom bedöms ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Högskolan prövar och beslutar om den sökande uppfyller behörighetskraven genom s.k. reell kompetens.

### **Urval**

Vid urval ska hänsyn tas till de sökandes meriter. Urvalsgrunder kan vara betyg, resultat från högskoleprovet, tidigare utbildning, andra särskilda prov än högskoleprovet, kunskaper, arbetslivserfarenhet eller annan erfarenhet som är särskilt värdefull för den sökta utbildningen, eller andra för utbildningen sakliga omständigheter. Högskolan får bestämma vilka urvalsgrunder som ska användas och vilken platsfördelning som ska göras.

## **Tillträde till utbildning på forskarnivå**

För att antas till utbildning på forskarnivå krävs grundläggande behörighet och den särskilda behörighet som fakultetsnämnden kan ha föreskrivit samt att man bedöms ha förmåga att tillgodogöra sig utbildningen. Ett lärosäte som

avser att anta doktorander ska annonsera eller på ett likvärdigt sätt informera om detta.

### **Grundläggande behörighet**

Grundläggande behörighet har den som har

- avlagt en examen på avancerad nivå
- fullgjort kursfordringar om minst 240 högskolepoäng varav minst 60 på avancerad nivå eller
- på annat sätt i Sverige eller utomlands förvärvat i huvudsak motsvarande kunskaper.

### **Särskild behörighet**

De särskilda behörighetskraven ska vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen och får avse

- kunskaper från högskoleutbildning eller motsvarande utbildning
- särskild yrkeserfarenhet
- nödvändiga språkkunskaper eller
- andra villkor som betingas av utbildningen.

### **Övergångsbestämmelser**

För den som den 30 juni 2007 var behörig gäller de tidigare reglerna t.o.m. den 30 juni 2015.

### **Urval**

Om det finns flera sökande till en plats ska universitetet eller högskolan göra ett urval bland de sökande. Fakultetsnämnden vid universitetet eller högskolan bestämmer vilka bedömningsgrunder som ska gälla för prövning av förmågan att tillgodogöra sig utbildningen. Information om utbildning på forskarnivå finns på webbplatsen Doktorandhandboken.nu.

# Kvalitetssäkring och tillsyn

## Olika aktörer inom kvalitetssäkring

Att det finns ett system för kvalitetssäkring är viktigt för att skapa och bevara förtroendet för utbildningssystemet.

Grunden för det svenska kvalitetssäkringssystemet är universitetens och högskolornas eget kvalitetsarbete. Inom ramen för det regelverk som riksdag och regering har beslutat om kan de med relativt stor frihet själva utforma sin kvalitetssäkring. Varje lärosäte ska dock sätta upp uppföljningsbara mål för sitt kvalitetsarbete och sedan redovisa till regeringen vilka insatser som prioriteras högst i kvalitetsarbetet, och hur dessa insatser bidrar till att höja kvaliteten.

Det nationella ansvaret för att utvärdera och granska svensk högre utbildning ligger på Högskoleverket. Det övergripande syftet med Högskoleverkets utvärderingsverksamhet är att kontrollera och säkra den grundläggande kvaliteten på utbildningarna. Utvärderingarna ska också bidra till lärosätenas utvecklingsarbete. Ytterligare ett syfte är att informera, bl.a. studenter, om de utbildningsområden som finns i landet med avseende på exempelvis var i landet olika utbildningar finns, hur de profileras, samt resurser och infrastruktur.

Högskoleverket är medlem i the European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA), i the International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education (INQAAHE) och i the Nordic Quality Assurance Network in Higher Education (NOQA).

## Högskoleverkets kvalitetssäkringssystem

Under 2011 kommer ett nytt system för kvalitetssäkring av högre utbildning att införas. Systemet är uppbyggt av två komponenter: utbildningsutvärderingar och examenstillståndsprövningar.

### Kvalitetsutvärderingar

Högskoleverket har fått regeringens uppdrag att ta fram ett system för kvalitetsutvärdering av utbildning på grundnivå och avancerad nivå. I det nya systemet ska bland annat större vikt läggas på bedömning av utbildningarnas resultat. Vid årsskiftet 2010/11 ska Högskoleverket påbörja arbetet med kvalitetsutvärdering av utbildning på grundnivå och avancerad nivå enligt det nya systemet.

### Prövningar av examenstillstånd

Examenstillståndsprövningar är en viktig del av kvalitetssäkringssystemet. De universitet och högskolor som vill få tillstånd att utfärda en viss examen prövas av Högskoleverket. Examensordningens beskrivningar av mål är vägledande

i detta arbete. Allmänna kriterier som ska utgöra grunden för prövningarna finns utarbetade. Det handlar om exempelvis lärarkompetens, utbildningsmiljö, utbildningens utformning och resultat.

### **Tillsyn**

Högskoleverket har i uppdrag att utöva tillsyn över universitet och högskolor, det vill säga se till att de följer de lagar och regler som finns på högskoleområdet. Detta görs genom handläggning av ärenden (som initierats genom anmälningar eller av verket självt), tillsynsbesök och projekt. De flesta anmälningarna kommer från studenter och doktorander och kan handla om att lärosätena har brutit mot regler om till exempel antagning, examination, studentinflytande eller handläggningstider. Det är inte ovanligt att studentkårer gör liknande anmälningar. Högskoleverket saknar sanktionsmedel, men kan uttala kritik av varierande grad. Högskoleverket besöker också de lärosäten som står under verkets tillsyn. Sådana så kallade tillsynsbesök genomförs vid tre lärosäten per år. Resultatet av granskningen redovisas i en rapport.

# Internationellt erkännande av högre utbildning

## Erkännande av utländsk utbildning i Sverige

### Vad är ”erkännande”?

Termen erkännande används ofta när man talar om värdering av utländsk utbildning för användning i Sverige. Det finns två typer av erkännande:

- Yrkesmässigt erkännande för användning på arbetsmarknaden.
- Akademiskt erkännande för användning i examina eller vid antagning till vidare studier och tillgodoräkning av tidigare studier.

### Yrkesmässigt erkännande

Yrken som kräver auktorisation, legitimation eller motsvarande i Sverige kallas reglerade yrken. En lista över de utbildningar som leder till sådana yrken finns på Högskoleverkets webbplats.

För var och en av dessa utbildningar finns en s.k. behörig myndighet som har juridiskt ansvar för att bedöma utländska utbildningar. Högskoleverket är behörig myndighet för läraryrket<sup>2</sup> och gör därför behörighetsprövningar och utfärdar behörighetsbevis till personer med utländsk lärarutbildning. En lista på samtliga behöriga myndigheter finns på Högskoleverkets webbplats. Högskoleverket har även utsetts till svensk kontaktpunkt för EU-direktiv 2005/36/EG.

För att underlätta tillträde till den svenska arbetsmarknaden för personer vars yrken inte är reglerade, bedömer Högskoleverket utländska högskoleutbildningar som har avslutats med examen och som är minst två år. Den utländska högskola som utfärdat examen ska vara erkänd av landets utbildningsmyndighet eller motsvarande organisation. Mer information om hur bedömningen går till finns på Högskoleverkets webbplats.

### Akademiskt erkännande

För bedömning av utbildningar för tillgodoräkning inom en examen och för antagning till fortsatta studier ligger ansvaret på den högskola där den fortsatta utbildningen ska äga rum. Högskoleverket fungerar som expertorgan för akademiskt erkännande av utländsk högre utbildning.

---

2. Denna uppgift överförs till Skolverket den 1 juli 2011.

## **Internationellt samarbete**

### **Informationskontor i alla länder**

I alla EU-länder finns National Academic Recognition Information Centres (NARIC-kontor) skapade för att underlätta erkännande av studier och examina mellan länderna. Dessa informerar både om yrkesmässigt och akademiskt erkännande samt publicerar och utbyter information om utbildningssystem inom och utanför Europa. Dit kan den vända sig som har avslutat sin högskoleutbildning i Sverige och som vill arbeta utomlands, liksom den som har studerat i Sverige men vill fortsätta sin utbildning utomlands. NARIC-kontoren informerar om hur svensk utbildning bedöms och vilka de behöriga myndigheterna är i det aktuella landet. NARIC-kontoren ingår också i ett större nätverk, ENIC (European Network of Information Centres). ENIC omfattar fler länder än EU-EES-området och kontoren har liknande uppgifter som NARIC-kontoren. Mer information finns på ENIC/NARIC:s gemensamma webbplats.

Högskoleverkets avdelning för bedömning av utländsk utbildning utgör det svenska ENIC/NARIC-kontoret. Kontoret arbetar också för att främja internationellt erkännande av svensk utbildning. Dessutom har de nordiska erkännandekontoren skapat ett nätverk, Nordic National Recognition Information Centres (NORRIC).

### **Examensbilaga för att underlätta rörligheten**

Universiteten och högskolorna ska utfärda en bilaga till studenternas examensbevis. På engelska kallas denna bilaga ”Diploma Supplement”. Bilagan beskriver den svenska examen, dess plats i utbildningssystemet och det svenska högskolesystemet och ska göra det lättare för högskoleutbildade att studera eller arbeta i andra länder. Dokumentet, som är på engelska, är obligatoriskt sedan 1 januari 2003. Sedan den 1 juli 2007 utfärdas det till alla examina, även på forskarnivå.

### **Överenskommelser om yrkesmässigt erkännande**

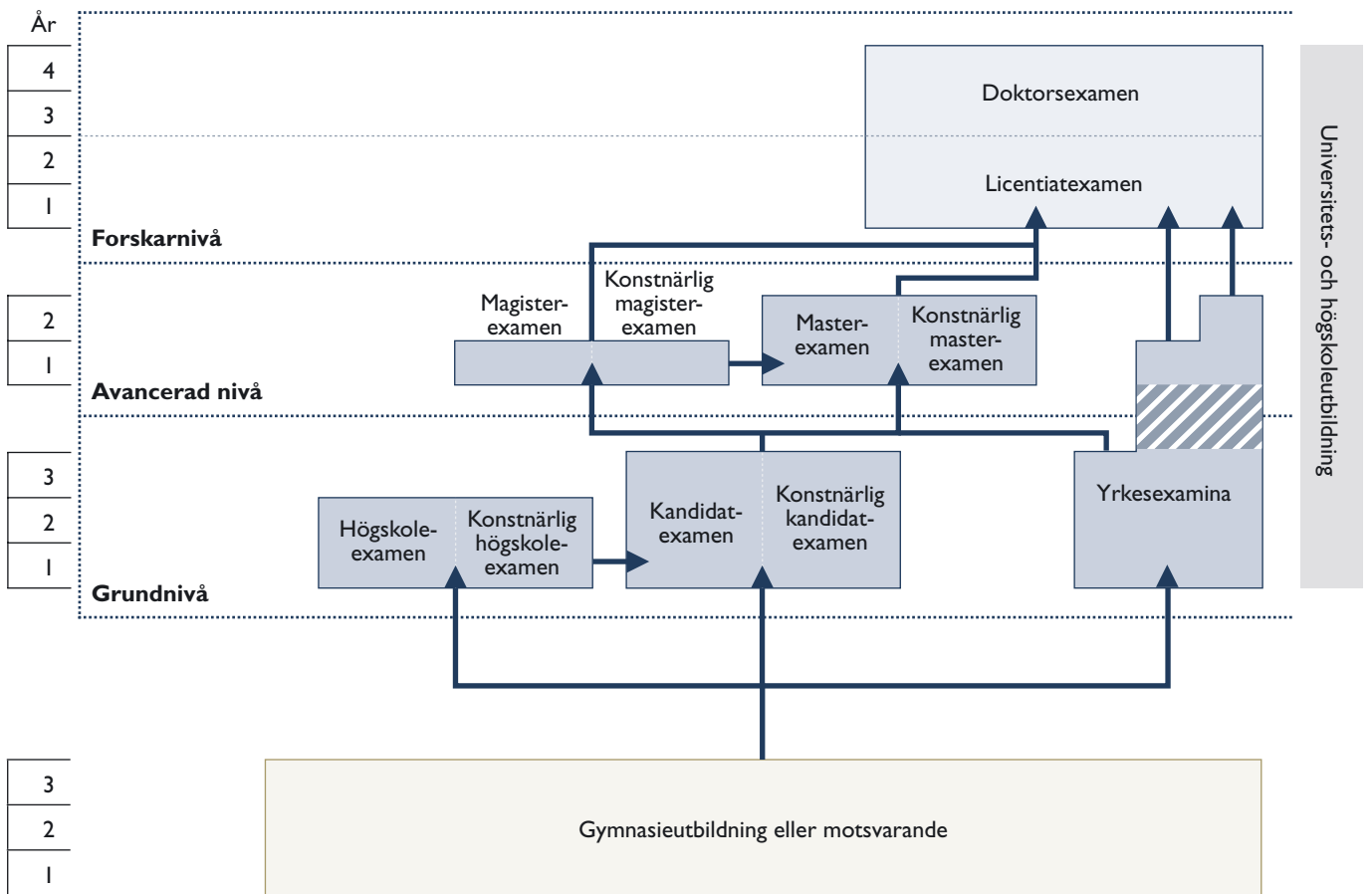
Sverige omfattas, liksom övriga EU-länder samt Island, Norge, Liechtenstein och Schweiz, av EG-direktiv som rör erkännande av utbildning och yrkeskompetens som ger behörighet till ett visst yrke. Syftet med direktiven är att underlätta för den som vill arbeta i ett medlemsland i ett reglerat yrke.

### **Överenskommelser om akademiskt erkännande**

Sedan november 2001 ingår den s.k. Lissabonkonventionen i den svenska högskoleförordningen. Konventionen reglerar ömsesidigt akademiskt erkännande, dvs. tillträde till högre utbildning, tillgodoräkning av studieperioder och antagning till fortsatta studier. Även rätt till en viss akademisk titel regleras. Sverige har genom att ratificera konventionen förbundit sig att följa den. Lissabonkonventionen utgår från principen att all högre utbildning ska erkän-

nas ömsesidigt. Endast om det finns väsentliga skillnader mellan olika länders utbildningar kan stater helt eller delvis neka att erkänna en viss utbildning.

# Bilaga I: Diagram över examensstrukturen



## Bilaga 2: Examensbeskrivningar: kandidat-, magister- och masterexamen

Nedan följer en sammanställning av skillnaderna mellan kandidatexamen, magisterexamen och masterexamen. Bilagan ger ett exempel på hur progressionen framskrivs för generella examina. Motsvarande dokument finns för examina för det konstnärliga området och yrkesexamina.

Högskoleförordningens samtliga examensbeskrivningar är tillgängliga i Lagrummet, webbplatsen för svensk rättsinformation.

### Totalpoäng och krav på fördjupning

Kandidatexamen	Magisterexamen	Masterexamen
<p>Kandidatexamen uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 180 högskolepoäng med viss inriktning som varje högskola själv bestämmer, varav minst 90 högskolepoäng med successiv fördjupning inom det huvudsakliga området (huvudområdet) för utbildningen.</p> <p>För kandidatexamen ska studenten inom ramen för kursfordringarna ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 15 högskolepoäng inom huvudområdet för utbildningen.</p>	<p>Magisterexamen uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 60 högskolepoäng med viss inriktning som varje högskola själv bestämmer, varav minst 30 högskolepoäng med fördjupning inom det huvudsakliga området (huvudområdet) för utbildningen. Därtill ställs krav på avlagd kandidatexamen, konstnärlig kandidatexamen, yrkesexamen om minst 180 högskolepoäng eller motsvarande utländsk examen.</p> <p>För magisterexamen ska studenten inom ramen för kursfordringarna ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 15 högskolepoäng inom huvudområdet för utbildningen.</p>	<p>Masterexamen uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 120 högskolepoäng med viss inriktning som varje högskola själv bestämmer, varav minst 60 högskolepoäng med fördjupning inom det huvudsakliga området (huvudområdet) för utbildningen. Därtill ställs krav på avlagd kandidatexamen, konstnärlig kandidatexamen, yrkesexamen om minst 180 högskolepoäng eller motsvarande utländsk examen.</p> <p>För masterexamen ska studenten inom ramen för kursfordringarna ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 30 högskolepoäng inom huvudområdet för utbildningen. Det självständiga arbetet får omfatta mindre än 30 högskolepoäng, dock minst 15 högskolepoäng, om studenten redan har fullgjort ett självständigt arbete på avancerad nivå om minst 15 högskolepoäng inom huvudområdet för utbildningen eller motsvarande från utländsk utbildning.</p>

## Mål

<p><b>Kandidatexamen</b> För kandidatexamen ska studenten</p> <p><b>Kunskap och förståelse</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- visa kunskap och förståelse inom huvudområdet för utbildningen, inbegripet kunskap om områdets vetenskapliga grund, kunskap om tillämpliga metoder inom området, fördjupning inom någon del av området samt orientering om aktuella forskningsfrågor.</li> </ul> <p><b>Färdighet och förmåga</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- visa förmåga att söka, samla, värdera och kritiskt tolka relevant information i en problemställning samt att kritiskt diskutera företeelser, frågeställningar och situationer</li> <li>- visa förmåga att självständigt identifiera, formulera och lösa problem samt att genomföra uppgifter inom givna tidsramar</li> <li>- visa förmåga att muntligt och skriftligt redogöra för och diskutera information, problem och lösningar i dialog med olika grupper</li> <li>- visa sådan färdighet som fordras för att självständigt arbeta inom det område som utbildningen avser.</li> </ul> <p><b>Värderingsförmåga och förhållningssätt</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- visa förmåga att inom huvudområdet för utbildningen göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter</li> <li>- visa insikt om kunskapens roll i samhället och om människors ansvar för hur den används</li> <li>- visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att utveckla sin kompetens.</li> </ul>	<p><b>Magisterexamen</b> För magisterexamen ska studenten</p> <p><b>Kunskap och förståelse</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- visa kunskap och förståelse inom huvudområdet för utbildningen, inbegripet såväl överblick över området som fördjupade kunskaper inom vissa delar av området samt insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete</li> <li>- visa fördjupad metodkunskap inom huvudområdet för utbildningen.</li> </ul> <p><b>Färdighet och förmåga</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- visa förmåga att integrera kunskap och att analysera, bedöma och hantera komplexa företeelser, frågeställningar och situationer även med begränsad information</li> <li>- visa förmåga att självständigt identifiera och formulera frågeställningar samt att planera och med adekvata metoder genomföra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar</li> <li>- visa förmåga att muntligt och skriftligt klart redogöra för och diskutera sina slutsatser och den kunskap och de argument som ligger till grund för dessa i dialog med olika grupper</li> <li>- visa sådan färdighet som fordras för att delta i forsknings- och utvecklingsarbete eller för att arbeta i annan kvalificerad verksamhet.</li> </ul> <p><b>Värderingsförmåga och förhållningssätt</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- visa förmåga att inom huvudområdet för utbildningen göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter samt visa medvetenhet om etiska aspekter på forsknings- och utvecklingsarbete,</li> <li>- visa insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används</li> <li>- visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att ta ansvar för sin kunskapsutveckling.</li> </ul>	<p><b>Masterexamen</b> För masterexamen ska studenten</p> <p><b>Kunskap och förståelse</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- visa kunskap och förståelse inom huvudområdet för utbildningen, inbegripet såväl brett kunnande inom området som väsentligt fördjupade kunskaper inom vissa delar av området samt fördjupad insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete</li> <li>- visa fördjupad metodkunskap inom huvudområdet för utbildningen.</li> </ul> <p><b>Färdighet och förmåga</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- visa förmåga att kritiskt och systematiskt integrera kunskap och att analysera, bedöma och hantera komplexa företeelser, frågeställningar och situationer även med begränsad information</li> <li>- visa förmåga att kritiskt, självständigt och kreativt identifiera och formulera frågeställningar, att planera och med adekvata metoder genomföra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar och därigenom bidra till kunskapsutvecklingen samt att utvärdera detta arbete</li> <li>- visa förmåga att i såväl nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt klart redogöra för och diskutera sina slutsatser och den kunskap och de argument som ligger till grund för dessa i dialog med olika grupper</li> <li>- visa sådan färdighet som fordras för att delta i forsknings- och utvecklingsarbete eller för att självständigt arbeta i annan kvalificerad verksamhet.</li> </ul> <p><b>Värderingsförmåga och förhållningssätt</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- visa förmåga att inom huvudområdet för utbildningen göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter samt visa medvetenhet om etiska aspekter på forsknings- och utvecklingsarbete</li> <li>- visa insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används</li> <li>- visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och att ta ansvar för sin kunskapsutveckling.</li> </ul>
---	---	---

